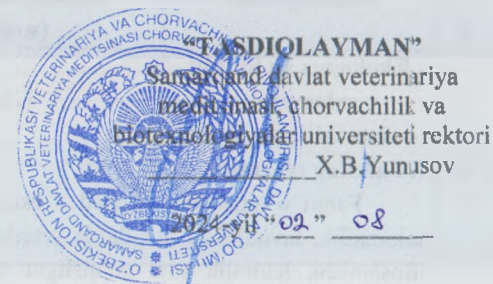

101

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

EKOLOGIYA VA KASBIY SALOMATLIK QONUNCHILIGIGA KIRISH

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 800000 – Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi: 840000 – Veterinariya
Mutaxassislik: 70840111 – Favqulotda vaziyatlar da veterinariya
nazorati va jamoat salomatligini saqlash

Samarqand - 2024

Fan/modul kodi EKSQK1108		O'quv yili 2024-2025	Semestr 1	ECTS - Kreditlar 8	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish	120		120	240
2.	I. Fanning mazmuni				
	<p>Fanni o'qitishdan maqsad - ekologiya qonunchiligi, ekosistemalar, kasbiy salomatlik, favqulodda holatlarda veterinariya nazorati, tabiiy resurslar, atmosferani ifloslanishi, ichimlik suvi tarqisligini keltirib chiqaruvchi omillar va oqibatlari, oldini olish choralarini ishlab chiqish, hayot faoliyati xavfsizligi, kasbiy salomatlik asoslari bilan tanishtirishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi - Ushbu maqsadga erishish uchun fan magistrantlarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, ekologiya va kasbiy salomatlik qonuniyatlari asosida favqulodda vaziyatlarda strategik chora-tadbirlarni ishlab chiqish bo'yicha nazariy-amaliy bilimlarni uzviylik va uzluksizlikda o'rgatish, talabalarning amaliy faoliyatida olgan bilim, ko'nikmalarini kasbiy faoliyatida qo'llay olishiga erishish.</p>				
	II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)				
	II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:				
	1-mavzu. Ekologiya va salomatlik asoslari.				
	<p>Ekologiya to'g'risida tushuncha. Ekologiyaning nazariy asoslari, tarixi haqida tushuncha. Salomatlik haqida tushuncha. Salomatlikka ta'sir ko'rsatuvchi umumiy omillar. Tabiatda ro'y beradigan jarayonlarni modellashtirish haqida eng sodda tushunchalar. Ajdodlarimizning ekologik ta'lim-tarbiyasi haqidagi tushunchalar.</p>				
	2-3-mavzular. Ekologik muammolar va ularning organik olam hamda insonlar hayotidagi o'rni.				
	<p>Ekologik omillarning turlari. Ekologik muammolarning turlari haqida tushuncha. Ekologik muammolarning organik olamga ta'siri. Ekologik muammolarning insonlar hayotidagi o'rni. Atrof-muhitni ekologik muammolari «Issiqxona samarasi» (Parnikoviyy effekt»). Iqlim o'zgarishi. Ozon tuynugi muammosi. Chuchuk suv muammolari. Cho'llanish va sho'llanish ekologik muammolari.</p>				
	4-mavzu. Abiotik omillar va salomatlik.				
	<p>Abiotik omillar haqida tushuncha. Abiotik omillarning turlari. Abiotik</p>				

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti, 70840111 – Favqulodda vaziyatlarda veterinariya nazorati va jamoat salomatligini saqlash ta'lim yo'nalishlari bo'yicha bakalavrlar tayyorlash uchun “Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish” fanidan tayyorlangan fan dasturiga
TAQRIZ

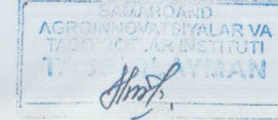
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Biologiya, ekologiya va dorivor o'simliklar kafedra prof.X.T.Boymurodov, dots.v.b.M.X. Begmatovalar tomonidan tuzilgan bo'lib, bakalavriyat ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavr tayyorgarligining zaruriy mazmuni va darajasiga qo'yilgan talablarga mos ravishda tuzilgan hamda Quyidagi mavzularni qamrab olgan: “Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish” fan sifatida uning biologik fanlar sistemasidagi o'rni, Ekologiya tushunchasi va uning tasnifi, Ekologiya to'g'risida turli qarashlar, ekologik yondashish, hozirgi vaqtda populyasiya tavsifi, Populyasiyani biologik va ekologik xarakteristikasi, Populyasiyadagi individlarning tasodifiy, dog'li va tartibli taqsimlanishi Populyasiya tuzilmasining o'zgarish qonuniyatlari, O'sishning eksponensial va logistik modeli. Populyasiya soni, o'sishning tezligini aniqlash, Populyasiya dagi organizmlarning tug'ilish, o'lish, hayotning uzoqligi, yashovchanlik ogri chizig'i va boshqalar, Populyasiya sonining boshqarilishi, o'z-o'zini boshqarish va zichlikni boshqarish konsepsiyasi. Turli tipdagi ekologik strategiyalar.

“Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish” fanining o'quv dasturida Asosiy nazariy qism ma'ruza mashg'ulotlari mavzulari, amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar malaka talablariga muvofiq, o'quv rejasida ko'rsatilgan boshqa yaqin fanlar bilan aloqasi, fanni o'qitish semestri, kreditlar miqdori, haftadagi dars soatlari, ta'lim tili, mustaqil ta'limning hajmi ko'rsatilgan. Dasturning asosiy qismida fanning mazmuni ma'ruzalarda yoritilgan masalalar, amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular, mustaqil ta'lim uchun ko'rsatmalar, asosiy va qo'shimcha darsliklar va o'quv qo'llanmalar, information texnik vositalar keltirilgan.

Taqriz “Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish” fanidan tayyorlangan fan dastur Oliy ta'limning malaka talablari talablariga mos keladi va u yuqorida ko'rsatilgan yo'nalish bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlash imkoniyatini beradi.

Samarqand Agroinnovatsiyalar va

tadqiqotlar instituti dotsenti, b.f.f.d PhD

Tashpulatov Y.Sh

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti, 70840111 – Favqulotda vaziyatlarda veterinariya nazorati va jamoat salomatligini saqlash ta'lim yo'nalishlari bo'yicha bakalavrlar tayyorlash uchun "Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish" fanidan tayyorlangan fan dasturiga

TAQRIZ

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Biologiya, ekologiya va dorivor o'simliklar kafedrasida prof.X.T.Boymurodov, dots.v.b.M.X. Begmatovalar tomonidan tuzilgan bo'lib, bakalavriyat ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavr tayyorgarligining zaruriy mazmuni va darajasiga qo'yilgan talablarga mos ravishda tuzilgan hamda Quyidagi mavzularni qamrab olgan: "Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish" fan sifatida uning biologik fanlar sistemasidagi o'rni, Ekologiya tushunchasi va uning tasnifi, Ekologiya to'g'risida turli qarashlar, ekologik yondashish, hozirgi vaqtda populyasiya tavsifi, Populyasiyani biologik va ekologik xarakteristikasi, Populyasiyadagi individlarning tasodifiy, dog'li va tartibli taqsimlanishi Populyasiya tuzilmasining o'zgarish qonuniyatlari, O'sishning eksponensial va logistik modeli. Populyasiya soni, o'sishning tezligini aniqlash, Populyasiya dagi organizmlarning tug'ilish, o'lish, hayotning uzoqligi, yashovchanlik egri chizig'i va boshqalar, Populyasiya sonining boshqarilishi, o'z-o'zini boshqarish va zichlikni boshqarish konsepsiyasi. Turli tipdagi ekologik strategiyalar.

"Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish" fanining o'quv dasturida Asosiy nazariy qism ma'ruza mashg'otlari mavzulari, amaliy mashg'otlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar malaka talablariga muvofiq, o'quv rejasida ko'rsatilgan boshqa yaqin fanlar bilan aloqasi, fanni o'qitish semestri, kriditlar miqdori, haftadagi dars soatlari, ta'lim tili, mustaqil ta'limning hajmi ko'rsatilgan. Dasturning asosiy qismida fanning mazmuni ma'ruzalarda yoritilgan masalalar, amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular, mustaqil ta'lim uchun ko'rsatmalar, asosiy va qo'shimcha darsliklar va o'quv qo'llanmalar, information texnik vositalar keltirilgan.

Taqriz "Ekologiya va kasbiy salomatlik qonunchiligiga kirish" fanidan tayyorlangan fan dastur Oliy ta'limning malaka talablari talablariga mos keladi va u yuqorida ko'rsatilgan yo'nalish bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlash imkoniyatini beradi.

**Sharof Rashidov nomidagi
Samarqand davlat universiteti
Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi
kafedrasida professori, b.f.d.**

Izzatullaev Z.I.
tasdiqlayman
Sharof Rashidov nomidagi
Samarqand davlat universiteti
Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi
kafedrasida professori, b.f.d.

omillarning organik olamga ta'siri. Abiotik omillarni odamlar va hayvonlar salomatligiga ta'siri. Antropogen omillarni atrof-muhitga tasiri. Abiotik omillarni atrof-muhitga tasiri. Biotik omillarni o'zaro va atrof-muhitga tasiri. Organizmni muhit bilan o'zaro tasiri. Organizmlarga iqlim, topografik, edafik, geofizik omillarni ta'siri. Adaptasiya.

5-mavzu. Biotik omillar va salomatlik.

Biotik omillarning xillari. Biotik omillarning o'zaro ta'sir mexanizmi. Biotik omillarning odam va hayvonlar salomatligiga ta'siri. Biotik omillar keltirib chiqaradigan salbiy oqibatlar. Biotik omillarni o'zaro va atrof-muhitga tasiri. Organizmni muhit bilan o'zaro tasiri. Organizmlarga iqlim, topografik, edafik, geofizik omillarni ta'siri. Adaptasiya.

6-mavzu. Antropogen omillar va salomatlik.

Antropogen omillar to'g'risida tushuncha. Antropogen omillarning xillari. Antropogen omillar keltirib chiqaruvchi salbiy oqibatlar. Antropogen omillarning salbiy ta'sirini kamaytirish choralari. Antropogen omillarni atrof-muhitga tasiri. Abiotik omillarni atrof-muhitga tasiri. Biotik omillarni o'zaro va atrof-muhitga tasiri. Organizmni muhit bilan o'zaro tasiri. Organizmlarga iqlim, topografik, edafik, geofizik omillarni ta'siri. Adaptasiya.

7-8-mavzular. Ozon qobig'ining yemirilishi va salomatlik.

Ozon qobig'i haqida tushuncha. Ozon qobig'ining tirik organizmlar uchun ahamiyati. Ozon qobig'ining yemirilishiga olib keluvchi omillar. Ozon qobig'ining yemirilishini odam va hayvonlar organizmiga ta'siri. Ozon qatlami va unga salbiy ta'sir etuvchi omillar. Biosfera evolyutsiyasi. Noosfera haqida tushuncha.

9-mavzu. "Parnik effekti" va salomatlik.

"Parnik effekti"ni tirik organizmlarga ko'rsatadigan ta'sir mexanizmi. "Parnik effekti"ning ahamiyati. "Parnik effekti"ni salomatlikka ta'siri. Atrof-muhitni ekologik muammolari «Issiqxona samarasi» (Parnikoviy effekt). Iqlim o'zgarishi. Ozon tuynugi muammosi. Chuchuk suv muammolari. Cho'llanish va sho'rlanish ekologik muammolari.

10-mavzu. Ekosistema va biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'rni.

Ekosistema va uning organik olam va inson hayotida tutgan o'rni. Biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'rni. Ekotop va biosenozlar. Rivojlanishni chegaralovchi va davriy ekologik omillar. Ekologik qatorlar. Organizmlarning ekologik individualligi. Tashqi muhit. Suksessiya jarayoni.

11-12-mavzular. Biosfera va noosfera haqida ta'limot.

Biosfera haqida tushuncha. Biosferaning organik olam uchun ahamiyati, uning o'zgarishi natijasida kelib chiqadigan oqibatlar. Noosfera haqida tushuncha. Noosferaning organik olam uchun ahamiyati, uning o'zgarishi natijasida kelib chiqadigan oqibatlar. Biosfera tushunchasi. Biosfera haqida V.I.Vernadskiy ta'limoti. Biosfera strukturasi va barqarorligi. Biosferani tarkibi. Biosferani geografik qobig'i litosfera, gidrosfera va atmosfera qatlamlari. Litosfera. Gidrosfera. Atmosfera. Ozonosfera.

13-mavzu. Tabiiy resurslar, ularni klassifikatsiya tamoyillari.

Tabiiy resurslar haqida tushuncha. Tabiiy resurslarning klassifikatsiya tamoyillari. Tabiiy resurslarga ta'sir ko'rsatadigan omillar. Tabiiy resurslardan foydalanish etikasi. Tabiiy resurslar muvozanatining buzilishini salbiy oqibatlari. Tabiiy resurslardan foydalanishda chiqindisiz va kamchiqindili texnologiyalarini joriy qilish. Ikkilamchi resurslarni ishlab chiqarishda qaytadan qo'llashni istiqbollari.

14-mavzu. Real va potensial resurslar va favqulodda holatlar.

Real resurslar haqida tushuncha. Potensial resurslar haqida tushuncha. Real va potensial resurslarga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Real va potensial resurslarda favqulodda holatlarning kelib chiqishi, bartaraf etish va oldini olish choralari. Tabiatdan oqilona foydalanishni istiqbollari va iqtisodiy asoslari. Tabiiy resurslardan umumiy foydalanish. Ilmiy texnika inqilobining ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlari.

15-mavzu. Stresslarni odam va hayvonlarga ta'siri

Tabiatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar va holatlar, insonlarning ruhiy holati va stresslar. Turli ekologik omillarning organizmlarga ta'siri. Ozon qatlamini yemiruvchi gazlarni qisqartirish to'g'risida. Konvensiya. Atmosferadagi global o'zgarishlar. Iqlim o'zgarishi va xavfli meteorologik hodisalar.

16-mavzu. Internetda ekologiyaga va kasbiy salomatlikka oid axborot resurslari bilan ishlash

Internetda ekologiyaga va kasbiy salomatlikka oid axborot resurslari, kasbiy faoliyatda qo'llaniladigan va inson mehnatini yengillashitirish, mehnat unumdorligini oshirish, vaqtni tejash va boshqa xizmatlar uchun xizmat qiluvchi qurilmalar va texnik vositalar

17-18-mavzular. Favqulodda holat sharoitida veterinariya nazorati.

Veterinariya xizmatida favqulodda vaziyatlarni keltirib chiqaruvchi omillar. Favqulodda holatlarda veterinariya xizmati oldiga qo'yiladigan vazifalar. Favqulodda vaziyatlarda veterinariya ishini tashkil etish. Favqulodda vaziyatlarda veterinariya nazoratini o'rnatish tamoyillari.

5. Фардеева М.Б., Шафигуллина Н.Р. Экология растений и методы фитоиндикации (учебное пособие к теоретическому курсу и практическим занятиям) «Казанский федеральный университет» Казань.2018.

Qo'shimcha adabiyotlar

6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.

7. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.

8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.

10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.

11. To'xtayev A. Y. Ekologiya. T.: O'qituvchi. 1998., 2001.

12. Tursunov X. Ekologiya va barqaror rivojlanish: o'qituvchilar uchun uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2009. – 120 b. 8.

13. Қаюмов А.А., Якубов Ў.Ш., Рахимов А.К. Табиатдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш. Тошкент, Ўқув –қўлланма. «Фан» 2011.

14. Shemazarov Sh.Sh va boshqalar "Ekologiya va atrof muhit muhofazasi" fanidan amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari uchun uslubiy qo'llanma. Samarqand 2021

Axborot manbaalari

1. <http://www.environment.ru>.

2. <http://www.Ecology.ru>.

3. <http://www.Environ.com>.

4. <http://www.Ecolog.com>.

7. Fan dasturi Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Kengashining 2024-yil "2" -avgustdagi "12"-sonli bayoni bilan maqullangan.

8. **Fan/modul uchun mas'ullar:**
M.X.Begmatova – SamDVMCHBU, "Biologiya, ekologiya va dorivor o'simliklar" kafedrasini mudiri, dotsenti v.b., b.f.f.d PhD.
X.T.Boymurodov– SamDVMCHBU, "Biologiya, ekologiya va dorivor o'simliklar" kafedrasini professori, b.f.d.

9. **Taqrizchilar:**
1. Z.I.Izzatullayev – Samarqand davlat universiteti, Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi kafedrasini professori.
2.Y.Sh.Tashpulatov Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti dotsenti, b.f.f.d PhD

	<p>ta'limotni; ekosistema va biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'rnini; tabiiy resurslar va ularning klassifikatsiya tamoyillarini; real va potensial resurslar va favqulodda holatlarni; favqulodda holat sharoitida veterinariya nazoratini; atmosferani ifloslanishi, ichimlik suvi tanqisligi muommosini; Orol va orolbo'yi muammosi sharoiti va favqulodda holatni; ontogenez, irsiyat va salomatlikni; kasbiy etika kodeksini; favqulodda holat sharoitida tabiiy muhitda amalga oshiriladigan dastlabki va asosiy tadbirlarni; tabiatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar va holatlar, insonlarning ruhiy holati va stresslarni; kasbiy faoliyat va favqulodda holatlarni; ishlab chiqarish jarayoni va hayot faoliyati xavfsizligini; sog'lom turmush tarzi va favqulodda holatlarni; ekologiya va kasbiy salomatlikning favqulodda holatini hamda zamonaviy uslublarni <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i>; (ko'nikma)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ekologik muammolar, ularning organik olamga ta'siri, tabiatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar va holatlar, insonlarning ruhiy holati va stresslar, ontogenez, irsiyat va salomatlik; favqulodda vaziyatlarda veterinariya nazorati, kasbiy etika, kasbiy salomatlik qonuniyatlarini ilmiy tahlil qilish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi</i>; (malaka)
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sattorov Z.M. . Ekologiya. Darslik Toshkent, «Sano- standart» 2018. 2. Yormatova D.Yo., X.S.Xushvaqtova. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. Darslik «Fan va texnologiya» Toshkent, 2018. 3. Каюмов А.А., Якубов У.Ш., Рахимов А.К. Табиатдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш. Тошкент, Ўқув –қўлланма. «Фан» 2011. 4. Белюченко И.С., Мелник О.А. Сельскохозяйственная экология. Учебное пособие. Сиб. федерал. ун-т Краснодар. 2010 г. 297 с.

<p>19-20-21-mavzular. Orol va orol bo'yi muammosi sharoiti va favqulodda holat.</p> <p>Orol va orolbo'yi muammosining kelib chiqish sabablari. Orol va orolbo'yi sharoitidagi favqulodda holat. Orol va orolbo'yi sharoitidagi favqulodda holatni bartaraf etish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar. Atrof-muhitni ekologik muammolari «Issiqxona samarasi» (Parnikoyi effekt»). Iqlim o'zgarishi. Ozon tuynugi muammosi. Chuchuk suv muammolari. Cho'llanish va sho'rlanish ekologik muammolari.</p> <p>22-mavzu. Tashqi muhit va tabiatni muhofaza qilishning huquqiy asoslari.</p> <p>Ekologiya tirik tabiatni asrashga qaratilgan qonun va qarorlar. O'zbekistonning ijtimoiy va iqtisodiy siyosati Atmosferaga zararli chiqindilarni chiqarganligi uchun pul jarimasi solish tartiblari. Ozon qatlami va unga salbiy ta'sir etuvchi omillar. Biosfera evolyutsiyasi. Noosfera haqida tushuncha.</p> <p>23-24-mavzular. Atrof muhit omillarining inson va hayvon organizmlariga ta'siri.</p> <p>Atmosfera, uning tarkibi va organizm uchun ahamiyati. Yorug'lik va uning organizmlar uchun ahamiyati. Harorat va uning organizmlar uchun ahamiyati. Suv va uning organizmlar uchun ahamiyati. Ekotizimlarni gomeostaz holati. Ekotizimlarni mahsuldorligi. Agroekotizimlar. Ekotizmlarda moddalar aylanishi. O'rmon cho'l, o'tloq, suv havzasi va boshqa ekotizimlari. Ekotop va biosenozlar.</p> <p>25-mavzu. Ekologik tarbiyaga innovatsion yondashuv.</p> <p>Hayvonot va nabotot olamini asrash. Yurtimizga mahalliy va chet ellik sayyohlar oqimining ko'payishiga yordam berishi. Suv resurslarini muxofaza qilish va suvdan foydalanishni tartibga solish yuzasidan qabul qilingan qonunlar va qonun osti hujjatlari. Orol va Orolbo'yi ekologik muammosi va olib borilayotgan tadbirlar, mintaqaviy hamkorlik masalalari.</p> <p>III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar</p> <p><i>Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ekologik omillar va ekologik muammolar. 2. Ozon qobig'ining yemirilishini odam va hayvonlar organizmiga ta'siri. 3. Ozon qobig'ining yemirilishini odam va hayvonlar organizmiga ta'siri. 4. Ekosistema va biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'mi. 5. Ekosistema va biogeosenoz, uning organik olam va inson hayotida tutgan o'mi. 6. Noosferaning o'zgarishi natijasida kelib chiqadigan oqibatlar. 7. Biogeosenoz muvozanatining buzilishini oqibatlar.
--

8. Tabiiy resurslar muvozanatining buzilishini salbiy oqibatlari.
9. Favqulodda vaziyatlarda veterinariya ishini tashkil etish.
10. Atmosferani ifloslanishi, ichimlik suvi tanqisligi muammosi va salomatlik.
11. Atmosferani ifloslanishi, ichimlik suvi tanqisligi muammosi va salomatlik.
12. Orol va orolbo'yi sharoitidagi favqulodda holat.
13. Orol va orolbo'yi sharoitidagi favqulodda holat.
14. Ontogenez, irsiyat va salomatlikning uzviy bog'liqligi.
15. Favqulodda vaziyatlarda tabiiy muhitda amalga oshiriladigan asosiy tadbirlar.
16. Stresslarni odam va hayvonlarga ta'siri.
17. Favqulodda vaziyatlarning kasbiy faoliyatga ta'siri.
18. Veterinariyada ishlab chiqarish jarayonida hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash tadbirlari.
19. O'zbekistonning ijtimoiy va iqtisodiy siyosati.
20. Sog'lom turmush tarzining buzilishi bilan bog'liq bo'lgan favqulodda holatlar.
21. Favqulodda vaziyatlarda tabiiy muhitda amalga oshiriladigan dastlabki tadbirlar.
22. Internetda ekologiya oid axborot resurslari bilan ishlash.
23. Internetda kasbiy salomatlikka oid axborot resurslari bilan ishlash.
24. Ekologik muammolarning organik olamga ta'siri.
25. Abiotik omillar va ularni odamlar salomatligiga ta'siri.

IV. Laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Laboratoriya mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Abiotik omillar va ularni hayvonlar salomatligiga ta'siri.
2. Biotik omillar va ularni hayvonlar salomatligiga ta'siri.
3. Antropogen omillar keltirib chiqaruvchi salbiy oqibatlar.
4. Ekosistemma va biogeosenozning odam va hayvonlar hayotida tutgan o'rni.
5. Tabiatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar va holatlar, insonlarning ruhiy holati va stresslar.
6. Tabiatda sodir bo'layotgan o'zgarishlar va holatlar, insonlarning ruhiy holati va stresslar.
7. Turli ekologik omillarning organizmlarga ta'siri.
8. Kasbiy faoliyat va favqulodda holatlar.
9. Sog'lom turmush tarzi va favqulodda holatlar.
10. Ekologiya va kasbiy salomatlikning favqulodda holati.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. Salomatlikka ta'sir ko'rsatuvchi umumiy omillar.
2. Ekologik muammolarning organik olamga ta'siri.
3. Abiotik omillarni odamlar va hayvonlar salomatligiga ta'siri.
4. Biotik omillarning o'zaro ta'sir mexanizmi.
5. Antropogen omillar keltirib chiqaruvchi salbiy oqibatlar.
6. Ozon qobig'i yemirilishining odam va hayvon organizmiga ta'siri.
7. "Parnik effekti"ning ahamiyati.
8. Biosfera va noosferaning organik olam uchun ahamiyati.
9. Ekosistema va biogeosenozning organik olam uchun ahamiyati.
10. Tabiiy resurslardan foydalanish etikasi.
11. Real va potensial resurslarga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.
12. Favqulodda vaziyatlarda veterinariya nazorati.
13. Atmosferaning ifloslanishi va ichimlik suvi tanqisligining organik olamga ta'siri.
14. Orol va orolbo'yi sharoitidagi favqulodda holat.
15. Ontogenez, irsiyat va salomatlikning uzviy bog'liqligi.
16. Organizmlarning ekologik individualligi
17. Organizmlarning makoga joylashish qonuniyatlari
18. Kasbiy etika tamoyillari.
19. Favqulodda holatda tabiiy muhitda ro'y beradigan asosiy o'zgarishlar klassifikatsiyasi.
20. Stresslarni odam va hayvonlarga ta'siri.
21. Kasbiy faoliyatda favqulodda holatlar.
22. Veterinariyada ishlab chiqarish jarayonini to'g'ri tashkil etish.
23. Sog'lom turmush tarzini shakllantirish tamoyillari.
24. Favqulodda vaziyatlarning oldini olish va bartaraf etish.

3. V. Ta'lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalari

Magistrant bilishi kerak:

Fan bo'yicha magistrantlarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. **Magistrant:**

- ekologiya, ekosistema, atrof-muhit, tabiiy sharoitlar, kasbiy salomatlik va ularga ta'sir etuvchi omillar, ekologik muammolarni organik olam va inson hayotidagi tutgan o'rni qonuniyatlarining nazariy asoslari **haqida tasavvurga ega bo'lishi; (bilim)**
- ekologiya va salomatlik asoslarini; ekologik muammolar va ularning organik olam hamda insonlar hayotidagi o'rni; abiotik omillar va salomatlikni; biotik, antropogen omillar va salomatlikni; ozon qobig'ining yemirilishi oqibatlarini; "Parnik effekti"ni, biosfera va noosfera haqida